

Inspiratietour circulair transformeren

Herbestemming en hergebruik
in Amsterdam

Voorwoord

In dit boekje vind je tal van voorbeelden van inspirerende renovatieprojecten in Amsterdam, waarbij circulariteit centraal staat. Implementatie van circulariteit blijkt in de praktijk soms moeizaam. Toch loont het om ook stil te staan bij wat al wél kan.

De fietsroute brengt je in een paar uur langs verschillende toonaangevende renovatieprojecten. Zo is er het Rivierenhuis, met biobased binnenwanden van vlas, en het Berlage Lyceum, waar de zeegrasisolatie ook na 100 jaar nog behouden blijft.

De route nodigt je uit om naar bestaande gebouwen en oude technieken in een nieuw jasje te kijken. Daarmee willen we een brede blik werpen op de huidige opgave en zoveel mogelijk hergebruik van bestaande bouw stimuleren. Zo brengen we verleden, heden en toekomst samen in een duurzame gebouwde omgeving.

Ps. Fiets je de hele route? Kom dan vooral je gedachten over de route delen op ons kantoor in A Lab. We zitten in ruimte 107.

Praktische informatie

De gehele route is zo'n 16 kilometer. Je kunt deze in een paar uur afleggen, maar als je de tijd neemt om de gebouwen in je op te nemen, kun je er ook een dag voor uittrekken. Pas tijdens het fietsen goed op voor wegwerkzaamheden, plots overstekende toeristen (het blijft immers Amsterdam) en lege magen. Om dat laatste te voorkomen, raden we je pitstops aan bij *Kometen Brood Loket* of *Pension Homeland* op het Marineterrein en de *Tolhuistuin* in Amsterdam Noord. Hier vind je cafés die zijn gehuisvest in gerenoveerde gebouwen en veelal lokale producten serveren.

fietsend van gisteren naar morgen

met de kennis van nu

Circulariteit bepalen

*Ken je de 9 R's uit je hoofd?
Sla dit gedeelte dan lekker over
en blader verder naar de route op
de volgende pagina.*

Om te bepalen hoe circulair iets is, gebruiken we de R-ladder. Dit is een internationaal erkend model dat circulaire mogelijkheden op volgorde van invloed plaatst. Bij ieder renovatieproject vind je een toelichting van de toegepaste circulaire strategieën.

1. **Refuse** (weigeren): Vermijd het gebruik van nieuwe materialen of gebouwen door slimmer/anders te ontwerpen.
2. **Reduce** (verminderen): Gebruik minder grondstoffen en minimaliseer materiaalgebruik.
3. **Re-use** (hergebruiken): Gebruik bestaande materialen zonder ingrijpende bewerking.
4. **Repair** (repareren): Herstel beschadigde materialen en installaties.
5. **Refurbish** (opknappen): Geef oude materialen en installaties een nieuw leven.
6. **Remanufacture** (herfabriceren): Gebruik materialen en componenten opnieuw in nieuwe toepassingen.
7. **Repurpose** (herbestemmen): Zet materialen om naar een nieuwe functie.
8. **Recycle** (recyclen): Verwerk materialen tot nieuwe grondstoffen.
9. **Recover** (terugwinnen): Win energie terug uit afvalmaterialen (laatste redmiddel).

1. **Berlage Lyceum** - Pieter Lodewijk Takstraat 33/34, 1073 KJ
2. **Rivierenhuis** - President Kennedylaan 15-677, 1079 MN
3. **JFK Smartlofts** - President Kennedylaan (tegenover het Rivierenhuis)
4. **Oranje-Nassau Kazerne** - Sarphatistraat 600-660 1018 AV
5. **Marineterrein** - Kattenburgerstraat 5, 1018 JA
6. **A Lab** - Overhoeksplein 2, 1031 KS
7. **Tolhuis** - Buiksloterweg 7, 1031 CC Amsterdam

De route

Berlage Lyceum

Circulaire renovatie van een school

Van 1924 naar energielabel A+++

Een rijksmonument met energielabel A+++ en BENG in hartje Amsterdam onmogelijk? Het Berlage Lyceum bewijst het tegendeel. Bij de renovatie van dit schoolgebouw uit 1924 zijn monumentale waarden gecombineerd met circulaire en duurzame keuzes. Denk aan een WKO-installatie, onzichtbaar weggewerkte zonnepanelen en een verbeterde thermische schil met monumentenglas en isolatie.

Hergebruik en samenwerking als strategie

Slim hergebruik en samenwerking maakten het verschil. Cv-leidingen, radiatoren en zelfs originele zeegras vloerisolatie zijn behouden. Het houten plafond van de gymzaal kreeg een tweede leven in de aula, donorstaal werd toegepast in nieuwe constructies en nieuw materiaal is biobased en C2C-gecertificeerd. Het resultaat: een aardgasvrij en circulair schoolgebouw, gerealiseerd doordat aannemer Salverda Bouw, architect, gemeente en Dienst Monumenten samen de ambitie droegen om verder te gaan dan standaard.

R0: Refuse | Weigeren

R2: Reduce | Verminderen

R3: Re-use | Hergebruiken

R4: Repair | Repareren

Rivierenhuis

Renovatie van een galerijflat

Hergebruik en biobased materialen

In Amsterdam-Zuid ondergaat het Rivierenhuis een radicale transformatie. 320 woningen worden stap voor stap gestript en heropgebouwd door woningbouwcorporatie Ymere en bouwbedrijf Hemubo. Kozijnen zijn behouden waar mogelijk, nieuw houtwerk is uitgevoerd met losmaakbare sandwichpanelen, en voor de binnenwanden is gekozen voor biobased wanden in plaats van traditionele metalstud. Sanitair – van spiegels tot wastafels – is gereinigd en opnieuw toegepast. Ook het gevelmateriaal is circulair gekozen: sterke, recyclebare Steni-platen in de oorspronkelijke donkerblauwe kleur. Zelfs kleine ingrepen, zoals het hergebruik van bestaande elementen en toepassing van niet-toxische lijnzaadolie-verf, dragen bij aan een lagere milieu-impact.

Circulariteit als nieuwe standaard

Deze keuzes maken het Rivierenhuis tot één van de meest circulaire renovaties van Nederland. Het gebouw wordt all-electric, krijgt vloerverwarming, zonnepanelen en een nieuwe indeling die de leefbaarheid vergroot. Minstens zo belangrijk: het project heeft de mindset van bouwers, uitvoerders én leveranciers veranderd. Circulariteit is hier geen accent, maar de nieuwe standaard.

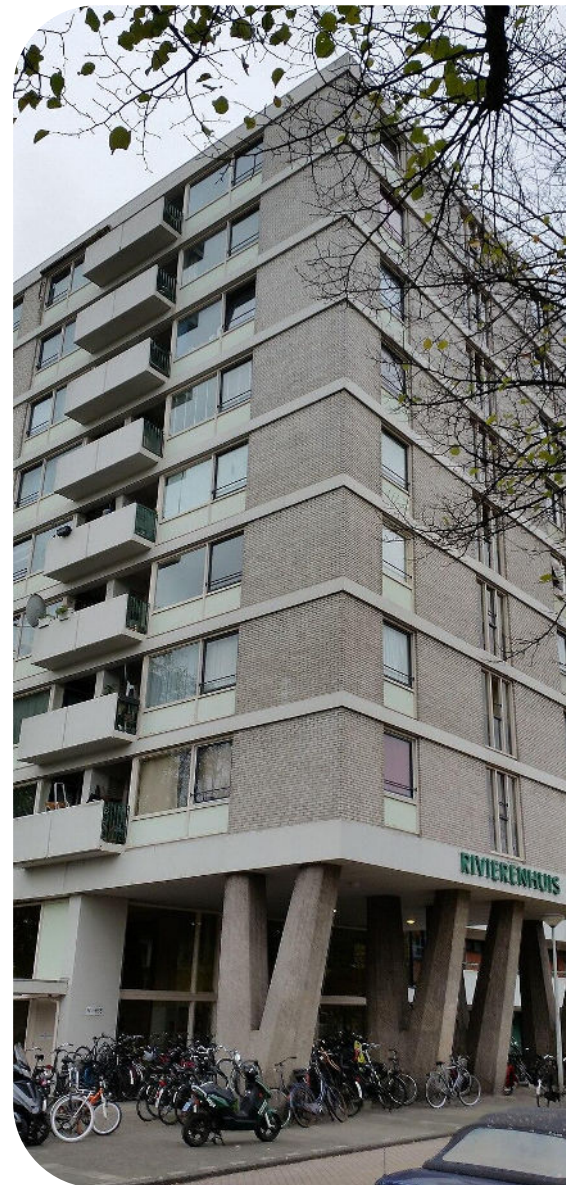

Foto: [Cees Camel](#)

JFK Smartlofts

Renovatie van stadskantoor naar woningen

Bouwkundige transformatie

In Amsterdam-Zuid is het voormalige stadsdeelkantoor (1989) getransformeerd tot JFK Smartlofts: een eigentijds woongebouw dat volledig uitgaat van hergebruik van het bestaande betonskelet. Het oude kantoor werd gestript, kreeg een extra verdieping en is voorzien van nieuwe gevels en balkons. Het atrium, ooit een kantoor, vormt nu het hart van het complex: een lichte, gemeenschappelijke ruimte die bewoners verbindt.

Flexibiliteit, duurzaamheid en bewonersparticipatie

In totaal zijn er 36 unieke Smartlofts gerealiseerd, elk met een door de koper zelf ontworpen indeling. De compacte plattegronden met hoge ruimten en minimale verkeersruimte maken de woningen efficiënt en flexibel. Duurzaamheid staat centraal: het gebouw is bijna zelfvoorzienend dankzij 300 zonnepanelen en een warmtepomp. Ook de nieuwe balkons dragen bij aan de identiteit van dit project, waarin circulariteit, energiezuinigheid en bewonersparticipatie samenkomen.

Oranje–Nassau Kazerne

Transformatie van kazerne naar woningen

Multifunctioneel erfgoed

De Oranje–Nassaukazerne in Amsterdam, ooit gebouwd voor 2.400 soldaten en berucht om tocht, vocht en slechte leefomstandigheden, heeft in de loop der tijd vele functies gekend: van infanteriehuisvesting en keuring van dienstplichtigen tot tijdelijk onderkomen voor dieren uit Artis. Na het vertrek van Defensie in 1989 leek sloop onafwendbaar door verzakkingen en hoge herstelkosten. Dankzij protesten van buurtbewoners en een alternatief plan van architectenbureau Van Stigt werd het monument echter behouden en kreeg het een nieuwe toekomst.

Gerenoverd voor wonen en werken

Vanaf 1990 werd het 278 meter lange rijksmonument getransformeerd tot 182 sociale huurwoningen en bedrijfsruimte voor verschillende ondernemingen. De monumentale gevels bleven intact, terwijl de binnenzijde volledig werd heringericht volgens het principe *function follows form*. Nieuwe ramen, loggia's en entrees brachten licht en lucht, terwijl variatie in plattegronden de diversiteit aan woningen mogelijk maakte. Vandaag wonen en werken er honderden Amsterdammers in een complex dat laat zien hoe erfgoed en herbestemming samen bijdragen aan betaalbaar wonen én stedelijke vernieuwing.

Foto: [Jvhertum](#)

Marineterrein

Herbestemming van defensiegebied naar innovatiehub

Nieuwe functies voor voormalige defensiegebouwen

Het Marineterrein in Amsterdam, ooit een afgesloten domein van Defensie, transformeert stap voor stap tot een stedelijk innovatiegebied. Oude gebouwen krijgen nieuwe functies als brouwerij, school, co-work space en restaurants. Het terrein van 14 hectare wordt geen standaard woonwijk of kantorencluster, maar een plek waar gewerkt, geleerd en gewoond wordt in verbinding met de stad en het water. In de plannen is ruimte voor circa 800 woningen, een groter stadspark, en kennisinstellingen en innovatieve bedrijven die bijdragen aan de kernwaarden: vernieuwing, verbinding en focus.

Focus op flexibiliteit

Deze geleidelijke herontwikkeling volgt geen vast eindbeeld, maar groeit mee met de tijd – een aanpak die past bij de dynamiek van de stad en de snelle veranderingen in samenleving en technologie. Het cultuurhistorisch onderzoek onderstreept de bijzondere waarde van het terrein: van zijn maritieme verleden en strategische ligging tot de monumentale gebouwen die nu nieuwe betekenis krijgen. Zo wordt het Marineterrein een ontmoetingsplek waar erfgoed, innovatie en leefkwaliteit elkaar versterken, en waar de geschiedenis voelbaar blijft in een toekomstgericht stadslandschap.

Foto: [Cees Camel](#)

A Lab

Transformatie van laboratorium naar coworking space

Nieuw onderdak voor sociaal-maatschappelijke bedrijven

Het Shell A Lab in Amsterdam-Noord, ooit een geheime laboratoriumlocatie van Shell, transformeert langzaam tot een levendige broedplaats voor creatieve en maatschappelijk betrokken ondernemingen. A Lab biedt onderdak aan circa 300 innovatieve en sociaal-maatschappelijke bedrijven die verbinding zoeken met Amsterdam-Noord.

Bouwkundige transformatie

Het gebouw, ontworpen door C.A. Abspoel in de jaren 30 met opvallende glas-in-loodramen van Max Nauta, was jarenlang verlaten en deels gekraakt voordat het vanaf 2013 in gebruik werd genomen door A Lab, de Hogeschool voor de Kunsten en andere initiatieven. In vier maanden tijd is het 4.000 m² grote pand klaargemaakt voor diverse werkplekken, waarbij infrastructuur, indeling en voorzieningen werden vernieuwd zonder de karakteristieke architectuur aan te tasten. Hierbij wordt vooral rekening gehouden met elementen die de bijzondere waarde van het Groot Laboratorium benadrukken, zoals de monumentale rode bakstenen gevels, de symmetrische carré-vormige opzet en de iconische glas-in-loodramen.

Foto: [Hay Kranen](#)

Tolhuis

Transformatie van bedrijfskantine naar eventspace

Behoud van historische details

Het Paviljoen van Tolhuistuin in Amsterdam-Noord, oorspronkelijk gebouwd als Shell-bedrijfskantine in de jaren 70 door architect Arthur Staal, kreeg een nieuwe bestemming als cultureel centrum. Het gebouw, met zijn T-vormige opzet, flauw hellende schild- en zadeldaken, grote overstekken en gesneden daklijsten, bleef in grote lijnen intact. Het interieur is volledig heringericht en het casco is versterkt om grote publieksstromen te kunnen dragen. Historische details zoals halfronde bovenlichten, houten balkons en gevelornamenten zijn bewaard en gecombineerd met moderne voorzieningen zoals installaties, terrassen en verbindende binnenruimtes, waardoor het Paviljoen zowel monumentaal als functioneel is.

Historische architectuur en hedendaagse cultuur

Vandaag is het Tolhuis een bruisende culturele hotspot. Het huisvest de Paradiso-popzaal, een hiphopschool en een restaurant, terwijl de terrassen en buitenplekken het contact met het water en de omgeving versterken. Het terrein biedt ruimte voor muziek, theater, workshops, exposities en festivals, en vormt zo een ontmoetingsplek voor bewoners en bezoekers. Tolhuistuin laat zien hoe historische architectuur en hedendaagse culturele functies elkaar kunnen versterken, en hoe een zorgvuldig herbestemd gebouw kan bijdragen aan de levendigheid van een wijk.

Foto: [Matlin](#)

Bomvol inspiratie aan een biertje begonnen?

Dan nog even dit..

C-creators zet zich in voor de transitie naar gebouwen, gebieden en infrastructuur die herbruikbaar, duurzaam en in harmonie met de omgeving zijn. Met kennisdeling, samenwerkingen en innovatieve projecten laten we zien hoe erfgoed, stedelijke ontwikkeling en circulaire principes samen een vitale en veerkrachtige stad kunnen vormen.

**Ook bouwen aan een
veerkrachtige stad?**

info@c-creators.org
c-creators.org

Overhoeksplein 2
1031 KS Amsterdam